GEMEENTE HEERENVEEN

Voorstel aan de gemeenteraad

Onderwerp

Aanscherping uitvoeringsprogramma Armoede, schuldhulpverlening en laaggeletterdheid 2020-2022

Voorgesteld besluit

1. De onder 'Concrete voorstellen' genoemde 14 punten als uitgangspunten te nemen voor aanpassing/aanscherping van het uitvoeringsprogramma Armoede, schuldhulpverlening en laaggeletterdheid 2020-2022.

2. De financiële en personele consequenties van de onder 1. door te voeren aanpassingen/aanscherpingen van het uitvoeringsprogramma in kaart brengen.

Inleiding

Tijdens de raadsvergadering van 22 april 2021 is het uitvoeringsprogramma Armoede, schuldhulpverlening en laaggeletterdheid 2020-2022 (hierna te noemen: het uitvoeringsprogramma) behandeld en vastgesteld. De fractie van de SP heeft, middels een stemverklaring, aangegeven akkoord te gaan met de vaststelling, maar opvolgend nog met een initiatiefvoorstel te komen met verbetervoorstellen, gebaseerd op het door ons gemaakte 'Zwart-Witboek Armoede'. Alle gegevens en voorstellen binnen dit initiatiefvoorstel komen voort uit dit document dat als bijlage bij dit voorstel is gevoegd.

Motivering

Beoogd effect
Het bestrijden en verder voorkomen van armoede onder de inwoners van de gemeente Heerenveen, zodat iedere inwoner op basis van menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit volwaardig deel kan uitmaken van de Heerenveense samenleving.

Het wegnemen van ongezonde, zowel lichamelijke als psychische levensomstandigheden als gevolg van (voortdurende) armoede onder volwassenen en hun kinderen.

Het gelijktijdig wegnemen of verder verminderen van de kansenongelijkheid die ontstaat als gevolg van (voortdurende) armoede.

Argumenten
1.1. Stijgend aantal kwetsbare inwoners
De cijfers uit de afgelopen jaren laten zien dat gemeente Heerenveen een grote groep kwetsbare inwoners heeft:

- 4200 inwoners leven in armoede (grens van 120 % van het minimum, Perspectiefnota 2021).
- 1960 inwoners ontvangen een bijstandsuitkering, dit is inclusief mensen met AOW (130) (Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein Wijkprofiel Heerenveen, geraadpleegd op 30-08-2021)
- bijna 1400 kinderen leven op of onder 125 % van het sociaal minimum (2020).
- bijna 600 kinderen maken gebruik van St. Leergeld, Jeugdsport – en cultuurfonds (2019).
- Eén op de 7 inwoners is laaggeletterd.
- Bijna 50% van de mensen met financiële problemen is laaggeletterd.
- Eén op de 5 huishoudens heeft risicovolle schulden, dat zijn ca. 4500 huishoudens, waarvan er bijna 800 hulp ontvangen daarbij.
- Ongeveer 185 huishoudens ontvangen een voedselpakket via de voedselbank, daarvan zijn er 80 huishoudens met kinderen.

Het aantal kwetsbare inwoners is de afgelopen jaren gestegen. Zo steeg het aantal bijstandsuitkeringen van 1600 in 2018 naar 1960 in 2021. Ook het aantal kinderen dat onder de armoedegrens leeft. Net als het aantal huishoudens dat een voedselpakket ontvangt via de voedselbank neemt toe.

1.2. Gevolgen voor mensen in armoede en voor gevolgen voor gemeente
De cijfers stijgen, maar achter die cijfers zitten mensen. Mensen die veel stress ervaren. Zij moeten vele vaak lastige keuzes maken over hun schaarse geld én tijd. Het doen van aanvragen en nakomen van afspraken, het zoeken naar werk. Het levert keer op keer spanning op.
Wanneer de armoede langdurig in stand blijft, verliezen mensen de ruimte in hun hoofd om nog goed te kunnen plannen, overzicht te houden, beslissingen te nemen en eigen emoties en gedrag te verwerken. Dit leidt tot een verminderend gevoel van grip en controle en een lager zelfbeeld met verhoogde stress. Uit onderzoek blijkt dat langdurig leven in armoede het IQ met 11 tot 13 punten kan verlagen.

Daarnaast speelt armoede in ca. 40% van de meldingen bij de Raad van de Kinderbescherming een rol. Naast de persoonlijke gevolgen voor kinderen en hun ouders gaat eventuele plaatsing in jeugd(hulp)voorzieningen gepaard met hoge kosten voor de gemeente.

Dat geldt ook voor volwassenen, die leven in armoede. Feit is dat velen gebruik maken van één of meerdere voorzieningen binnen de participatiewet en/of WMO . Deze kosten zijn niet altijd direct zichtbaar.

1.3. het huidige uitvoeringsprogramma is (nog) niet volledig en doeltreffend
Het huidige uitvoeringsprogramma is (nog) niet volledig en doeltreffend genoeg. Ondanks de grootse en ambitieuze plannen van onze gemeente is het niet gelukt de cijfers te laten dalen. Daarom zijn aanvullende voorstellen nodig.

Concrete voorstellen
1. Gebruik een erkende definitie van armoede.
De gemeente Heerenveen omschrijft armoede als "De situatie dat men niet mee kan doen in de maatschappij omdat omstandigheden van verschillende aard dit belemmeren." Dat dekt voor een deel de lading.

Het SCP (Sociaal Cultureel Planbureau) omschrijft armoede als volgt: "Iemand is arm als hij met zijn inkomen de minimaal noodzakelijke goederen en voorzieningen niet kan bekostigen." Het SCP baseert haar definitie op minimum - voorbeeldbegrotingen van het Nibud, die weer gebaseerd zijn op wetenschappelijk onderzoek en adviezen van deskundigen. Daarmee is er sprake van een beter onderbouwde definitie van armoede.

2. Ruimhartigere inzet van de bijzondere bijstand
Mensen actief informeren en ondersteunen bij aanvragen (bv. via De Barones). Eenmalige tegemoetkomingen worden automatisch toegekend en/of cliënten worden hier actief op gewezen. Verhoog de toegankelijkheid door het openen van een inkomensloket waar advies en ondersteuning gegeven kan worden aan iedere inwoner van Heerenveen met vragen rondom inkomen, armoede en/of schulden.
Maak alle vormen van communicatie zo helder en eenvoudig mogelijk. Verminder complexe en bureaucratische procedures en vermijd stapels papierwerk.

3. Herinvoering van de witgoedregeling
Stop het doorverwijzen naar tweedehandszaken, veelal zijn deze apparaten in het gebruik duurder door het hogere energiegebruik.

4. Aansluiten bij de leefwereld
Sluit aan bij de verschillende doelgroepen binnen het armoedebeleid (o.a. jongeren, migranten, ouderen, werkenden) en benader hen op bij hen passende manieren.

5. Bijverdienen in de bijstand mogelijk maken
Bied mensen in de bijstand de mogelijkheid om tot 120% van het wettelijk minimumloon bij te verdienen zonder inhouding daarvan op de uitkering en zonder maximale duur.

6. Inkomenstoeslag toekennen aan inkomens t/m 130% van het minimum
Ken de inkomenstoeslag automatisch toe én verhoog de norm van nu 100% naar 130%. Breidt de doelgroep daarnaast uit met die inwoners die enkel beschikken over een AOW-uitkering en/of klein pensioen.

7. Invoering stress sensitieve dienstverlening
Door middel van het inzetten van 'Mobility Mentoring'kunnen andere inzichten ingezet worden om de ondersteuning en aanpak van armoede en schulden anders in te richten. Deze methode is effectiever dan de traditionele wijze van begeleiden.

8. Preventieve aanpak levensgebeurtenissen
Het is van belang om bij belangrijke gebeurtenissen in levens van mensen, denk aan echtscheiding of ontslag, snel in contact te zijn met de mensen en snel te handelen. Een combinatie van éénmalige financiële ondersteuning én voorlichting kan grotere problemen voorkomen. Tijdelijke huisvestingsmogelijkheden zijn hierbij ook van belang om neerwaartse spiralen te voorkomen. Met deze aanpak kan een (grote) armoedeval en het ontstaan daarvan voorkomen worden. Dit voorstel wordt gesteund door 'De Barones'.

9. Mogelijkheid van briefadres bij 'De Barones'

Onder voorwaarden ziet De Barones hiermee mogelijkheden om de ondersteuning effectiever in te zetten. Het briefadres kan niet langer dan een half jaar in stand blijven en de afspraken met de hulpverlening moeten worden nagekomen.

10. Fonds 'Mienskip' instellen voor schuldenbeheersing
Het fonds 'Mienskip' kan schulden opkopen volgens de regels van de schuldsanering, en maakt afspraken met de schuldenaar over aflossing én het voorkomen van nieuwe schulden. Het fonds sluit contracten af met partijen die baat hebben bij een afname van bij voorbeeld huisuitzettingen en/of onder toezichtstellingen. Deze partijen leveren een financiële bijdrage aan het fonds.

11. Betrokkenheid organisaties en ervaringsdeskundigen vergroten
De gemeente start een periodiek overleg tussen en met betrokken organisaties. Denk aan de voedselbank, Stichting Present, De Barones, kerken/moskeeën, Buurtzorg en onderwijsinstellingen. Doel van het overleg is kennisuitwisseling en versterking van elkaars werk.

Daarnaast gaat de gemeente in haar eigen beleid gebruik maken van zogenaamde (opgeleide) ervaringsdeskundigen bijvoorbeeld via het Expertisecentrum Sterk uit Armoede.

12. Jongeren met schulden actief helpen
Schulden van jongeren worden opgekocht en er worden regelingen getroffen met schuldeisers. Jongeren betalen dit terug tegen een redelijk bedrag in drie jaar en/of leveren een maatschappelijk tegenprestatie.

We gaan jongeren actief betrekken bij het armoedebeleid via een jongerendenktank. Jongeren die in financiële problemen dreigen te raken moeten direct geholpen worden. De huidige zoektermijn van vier weken veroorzaakt in veel gevallen grote problemen, zeker voor jongeren onder de 27 jaar met kinderen.

13. Bewindvoering door gemeente in pilotvorm starten
De kosten van bewindvoering die ten laste komen van de bijzondere bijstand nemen jaar na jaar toe. Ook worden er misstanden geconstateerd in de uitvoering én wordt de 'schuldenindustrie' versterkt waarbij het verdienmodel een perverse prikkel in plaats van een oplossingsgerichte aanpak kent.

De gemeente gaat middels een pilot onderzoeken in hoeverre zij de uitvoering van bewindvoering in eigen beheer kan nemen én welke vorm passend is. De pilot heeft ten doel om hiermee te kunnen experimenteren, ervaringen op te doen én te komen tot het beste model, waarbij de cliënt de best passende hulp krijgt én de kosten voor de gemeente (mogelijk) beheersbaarder worden.

14. Overige voorstellen uit het 'Zwart-Witboek Armoede' betrekken bij de aanscherping van het uitvoeringsprogramma
Het 'Zwart-Witboek' bevat nog een aantal voorstellen, ook die bij de aanscherping van het uitvoeringsprogramma betrokken kunnen worden. Graag gaan wij met onze collega raadsleden in gesprek of er nog andere voorstellen zijn die overgenomen kunnen worden.

Consequenties
Het huidige uitvoeringsprogramma kent een looptijd van 2020-2022, wat concreet betekent dat het binnen een jaar tot zijn einde komt. Met dit voorstel beoogt de SP eveneens om langjarig nieuw uitvoeringsbeleid te kunnen voorbereiden. De nog resterende looptijd kan gebruikt worden om op onderdelen te experimenten en ervaringen op te doen zodat we eind 2022 het beste "Uitvoeringsprogramma Armoede, Schuldhulpverlening en laaggeletterdheid" voor de inwoners van Heerenveen kunnen vaststellen.

Communicatie en participatie
De communicatie over dit voorstel sluit aan bij de missie, visie en doelen en de opdracht van het bestaande uitvoeringsprogramma Armoede, schulden en laaggeletterdheid: "Inwoners van Heerenveen kunnen rondkomen, meedoen en zijn schulden(zorg) vrij." De doelgroep en de betrokken maatschappelijke organisaties worden betrokken bij de uitwerking.

Financiën
Armoedebeleid is te allen tijde gebaseerd op politieke keuzes. In het gevoerde armoedebeleid in een gemeente wordt het sociale hart van de lokale politiek zichtbaar. De voorgestelde aanpassingen/aanscherpingen van het uitvoeringsprogramma zullen, zeker in eerste aanleg, meer inzet vragen, zowel financieel als in personele inzet. Dit zal ook zeker vragen om een herschikking en mogelijk ontschotting van de diverse geldstromen en fondsen binnen het Sociaal Domein.

Bijlagen
- Zwart/Witboek Armoede

Raadslid SP

Mevrouw D. van Ruth